ॐ श्री परमात्मने नमः। अथ पञ्चदशोऽध्यायः । पुरुषोत्तमयोगः ।

श्रीभगवानुवाच ।			
ऊर्ध्वमूलमधःशाखम्	अश्वत्थं प्राहुरव्ययम्।	यतन्तो योगिनश्चैनम्	पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम्।
छन्दांसि यस्य पर्णानि	यस्तं वेद स वेदवित्॥ १॥	यतन्तोऽप्यकृतात्मानः	नैनं पश्यन्त्यचेतसः॥ ११॥
अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखाः	गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः।	यदादित्यगतं तेजः	जगद्भासयतेऽखिलम्।
अधश्च मूलान्यनुसन्ततानि	कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके॥ २॥	यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ	तत्तेजो विद्धि मामकम्॥ १२॥
न रूपमस्येह तथोपलभ्यते	नान्तो न चादिर्न च सम्प्रतिष्ठा।	गामाविश्य च भूतानि	धारयाम्यहमोजसा।
अश्वत्थमेनं सुविरूढमूलम्	असङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा॥ ३॥	पुष्णामि चौषधीः सर्वाः	सोमो भूत्वा रसात्मकः॥ १३॥
ततः पदं तत्परिमार्गितव्यम्	यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः।	अहं वैश्वानरो भूत्वा	प्राणिनां देहमाश्रितः।
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये	यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी॥ ४॥	प्राणापानसमायुक्तः	पचाम्यन्नं चतुर्विधम्॥ १४॥
निर्मानमोहा जितसङ्गदोषाः	अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः।	सर्वस्य चाहं हृदि संनिविष्टः	मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च।
द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैः	गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत्॥ ५॥	वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः	वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम्॥ १५॥
न तद्भासयते सूर्यः	न शशाङ्को न पावकः।	द्वाविमौ पुरुषौ लोके	क्षरश्चाक्षर एव च।
यद्गत्वा न निवर्तन्ते	तद्धाम परमं मम॥ ६॥	क्षरः सर्वाणि भूतानि	कूटस्थोऽक्षर उच्यते॥ १६॥
ममैवांशो जीवलोके	जीवभूतः सनातनः।	उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः	परमात्मेत्युदाहृतः।
मनःषष्ठानीन्द्रियाणि	प्रकृतिस्थानि कर्षति॥ ७॥	यो लोकत्रयमाविश्य	बिभर्त्यव्यय ईश्वरः॥ १७॥
शरीरं यदवाप्नोति	यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः।	यस्मात्क्षरमतीतोऽहम्	अक्षरादपि चोत्तमः।
गृहीत्वैतानि संयाति	वायुर्गन्धानिवाशयात्॥ ८॥	अतोऽस्मि लोके वेदे च	प्रथितः पुरुषोत्तमः॥ १८॥
श्रोत्रं चक्षुःस्पर्शनं च	रसनं घ्राणमेव च।	यो मामेवमसंमूढः	जानाति पुरुषोत्तमम्।
अधिष्ठाय मनश्चायम्	विषयानुपसेवते॥ ९॥	स सर्वविद्भजति माम्	सर्वभावेन भारत॥ १९॥
उत्क्रामन्तं स्थितं वापि	भुञ्जानं वा गुणान्वितम्।	इति गुह्यतमं शास्त्रम्	इदमुक्तं मयानघ।
विमूढा नानुपश्यन्ति	पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः॥ १०॥	एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्	कृतकृत्यश्च भारत॥ २०॥

ॐ तत् सत्

इति श्रीमद् भगवद् गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुरुषोत्तमयोगो नाम पञ्चदशोऽध्यायः॥

om śrī paramātmane namaḥ. atha pañcadaśo'dhyāyaḥ. puruṣottamayogaḥ.

śrībhagavānuvāca ūrdhvamūlamadhaḥśākham aśvatthaṁ prāhuravyayam chandāṁsi yasya parṇāni yastaṁ veda sa vedavit 1	yatanto yoginaścainam paśyantyātmanyavasthitam yatanto'pyakṛtātmānaḥ nainaṁ paśyantyacetasaḥ 11
adhaścordhvaṁ prasṛtāstasya śākhāḥ guṇapravṛddhā viṣayapravālāḥ adhaśca mūlānyanusantatāni karmānubandhīni manuṣyaloke 2	yadādityagataṁ tejaḥ jagadbhāsayate'khilam yaccandramasi yaccāgnau tattejo viddhi māmakam 12
na rūpamasyeha tathopalabhyate nānto na cādirna ca sampratiṣṭhā aśvatthamenaṁ suvirūḍhamūlam asaṅgaśastreṇa dṛḍhena chittvā 3	gāmāviśya ca bhūtāni dhārayāmyahamojasā puṣṇāmi cauṣadhīḥ sarvāḥ somo bhūtvā rasātmakaḥ 13
tataḥ padaṁ tatparimārgitavyam yasmingatā na nivartanti bhūyaḥ tameva cādyaṁ puruṣaṁ prapadye yataḥ pravṛttiḥ prasṛtā purāṇī 4	ahaṁ vaiśvānaro bhūtvā prāṇināṁ dehamāśritaḥ prāṇāpānasamāyuktaḥ pacāmyannaṁ caturvidham 14
nirmānamohā jitasaṅgadoṣāḥ adhyātmanityā vinivṛttakāmāḥ dvandvairvimuktāḥ sukhaduḥkhasaṁjñaiḥ gacchantyamūḍhāḥ padamavyayaṁ tat 5	sarvasya cāhaṁ hṛdi saṁniviṣṭaḥ mattaḥ smṛtirjñānamapohanaṁ ca vedaiśca sarvairahameva vedyaḥ vedāntakṛdvedavideva cāham 15
na tadbhāsayate sūryaḥ na śaśāṅko na pāvakaḥ yadgatvā na nivartante taddhāma paramaṁ mama 6	dvāvimau puruṣau loke kṣaraścākṣara eva ca kṣaraḥ sarvāṇi bhūtāni kūṭastho'kṣara ucyate 16
mamaivāṁśo jīvaloke jīvabhūtaḥ sanātanaḥ manaḥṣaṣṭhānīndriyāṇi prakṛtisthāni karṣati 7	uttamaḥ puruṣastvanyaḥ paramātmetyudāhṛtaḥ yo lokatrayamāviśya bibhartyavyaya īśvaraḥ 17
śarīraṁ yadavāpnoti yaccāpyutkrāmatīśvaraḥ gṛhītvaitāni saṁyāti vāyurgandhānivāśayāt 8	yasmātkṣaramatīto'ham akṣarādapi cottamaḥ ato'smi loke vede ca prathitaḥ puruṣottamaḥ 18
śrotraṁ cakṣuḥsparśanaṁ ca rasanaṁ ghrāṇameva ca adhiṣṭhāya manaścāyam viṣayānupasevate 9	yo māmevamasaṁmūḍhaḥ jānāti puruṣottamam sa sarvavidbhajati mām sarvabhāvena bhārata 19
utkrāmantaṁ sthitaṁ vāpi bhuñjānaṁ vā guṇānvitam vimūḍhā nānupaśyanti paśyanti jñānacakṣuṣaḥ 10	iti guhyatamaṁ śāstram idamuktaṁ mayānagha etadbuddhvā buddhimānsyāt kṛtakṛtyaśca bhārata 20

om tat sat

iti śrīmad bhagavad gītāsu upaniṣatsu brahmavidyāyāṁ yogaśāstre śrīkṛṣṇārjunasaṁvāde puruṣottamayogo nāma pañcadaśo'dhyāyaḥ.